

Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 11.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-5>

АХИСТ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Варгуляк О. Г.

*доктор філософії в галузі права, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Проблематика захисту прав осіб з інвалідністю є однією з ключових у системі прав людини, оскільки відображає рівень гуманності, соціальної відповідальності та зрілості держави. У сфері публічного адміністрування питання забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю набуває особливого значення, адже саме органи державної влади та місцевого самоврядування несуть відповідальність за реалізацію адміністративних процедур, надання публічних послуг і створення умов для соціальної інтеграції цих осіб.

В Україні нормативну основу захисту прав осіб з інвалідністю становлять Конституція України [0], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (1991 р.) [0], Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2005 р.) [0], а також Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006 р.) [0], ратифікована Україною у 2009 році. Проте ефективна реалізація цих норм значною мірою залежить від адміністративно-правових механізмів їх втілення.

Аналіз нормативно-правової бази дозволив відмітити, що питання захисту прав осіб з інвалідністю у сфері публічного адміністрування треба розглядати в таких основних аспектах:

1. Публічне адміністрування у правах осіб з інвалідністю;
2. Адміністративно-правові гарантії захисту прав осіб з інвалідністю;
3. Доступність адміністративних послуг;
4. Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб з інвалідністю.

Публічне адміністрування охоплює організацію, координацію та контроль за діяльністю органів влади у сфері забезпечення прав людини.

Для осіб з інвалідністю це означає створення доступних адміністративних процедур, інклюзивних послуг, а також механізмів оскарження дій чи бездіяльності органів влади.

Державна політика у цій сфері має базуватись на принципах доступності, рівності, недискримінації та участі. Проте на практиці особи з інвалідністю часто стикаються з адміністративними бар'єрами: складними бюрократичними процедурами, недоступністю будівель, відсутністю адаптованих електронних сервісів, недостатньою кваліфікацією працівників органів влади.

Отже, завдання публічного адміністрування полягає не лише у формальному виконанні норм закону, а й у створенні ефективного адміністративного середовища, яке забезпечує реальне, а не декларативне здійснення прав.

По-друге, адміністративно-правовий механізм захисту прав осіб з інвалідністю повинен включати:

1. адміністративні процедури тобто порядок подання заяв, отримання соціальних послуг, проходження медико-соціальної експертизи тощо;
2. адміністративну відповідальність посадових осіб за дискримінаційні дії чи порушення прав осіб з інвалідністю;
3. право на звернення до органів державної влади та до адміністративного суду з метою захисту порушених прав.

Особливу роль відіграє діяльність уповноважених органів, зокрема Міністерства соціальної політики, Національної соціальної сервісної служби, а також Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Вони здійснюють моніторинг дотримання прав осіб з інвалідністю, розглядають скарги громадян і готують рекомендації щодо усунення порушень.

Важливою складовою гарантій є доступ до інформації – особи з інвалідністю повинні отримувати адміністративні послуги у зручній формі, включно з перекладом жестовою мовою, адаптованими текстами, електронними платформами з озвученням або великим шрифтом. Так, наприклад, з жовтня 2025 року люди з інвалідністю тепер можуть користуватися електронним кабінетом без фізичного візиту до соцзахисту [0].

Щодо доступності це питання охоплює не лише фізичну можливість потрапити до будівлі органу влади, а й інформаційну, процедурну та цифрову доступність. Фізична доступність означає наявність пандусів, ліфтів, доступних санітарних приміщень та адаптованих робочих місць.

В Україні створюється система єдиних державних веб-порталів послуг (Дія), яка поступово адаптується до потреб людей з інвалідністю [0]. Проте рівень цифрової інклюзії залишається нерівномірним, особливо в регіонах.

Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб з інвалідністю ґрунтуються на положеннях Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [0], де підкреслюється необхідність активної участі таких осіб у всіх процесах публічного управління.

Європейський суд з прав людини неодноразово вказував, що дискримінація за ознакою інвалідності порушує статтю 14 Європейської конвенції про захист прав людини. У справі *Glor v. Switzerland* (2009 р.) [0] Суд визнав, що навіть непрямі обмеження доступу до державної служби можуть становити дискримінацію.

Таким чином, адміністративні органи мають обов'язок не лише утримуватися від дискримінаційних дій, а й вживати позитивних заходів, спрямованих на створення умов для рівного користування правами. Це включає забезпечення розумного пристосування, адаптацію процедур і навчання державних службовців.

У висновках відмітимо, що по-перше, захист прав осіб з інвалідністю у сфері публічного адміністрування є невід'ємною складовою реалізації принципу верховенства права та соціальної справедливості. Адміністративне право має не лише регулювати діяльність органів влади, а й створювати умови для рівного доступу кожного громадянина до публічних послуг.

По-друге, публічне адміністрування повинно ґрунтуватися на принципах інклюзивності, прозорості й орієнтації на потреби людини. Забезпечення ефективного адміністративного захисту прав осіб з інвалідністю сприятиме формуванню довіри до влади, зменшенню соціальної ізоляції та зміцненню демократичних засад суспільства.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>].
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 21. ст. 252. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> зі змінами відповідно до Закону України від 19.12.2017 р. № 2249-VIII].
3. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні від 06.10.2005 р. №2961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 2-3. ст. 36. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text].
5. Люди з інвалідністю тепер можуть користуватися електронним кабінетом без фізичного візиту до соцзахисту. URL. <https://invak.info/zakony-i-prava/lyudy-z-invalidnistyu-teper-mozhut-korystuvatysya-elektronnym-kabinetom-bez-fizychnogo-vizytu-do-sotszahystu.html>].
6. Веб-портал Дія. URL. <https://bf.diiia.gov.ua/categories/lyudu-z-invalidnistyu>].
7. Глор проти Швейцарії. URL. <https://share.google/1Pp27FGHnqcu7vug7>